Vol II Issue IX
Impact Factor : 0.2105
ISSN No : 2230-7850

Monthly Multidiciplinary
Research Journal

Indian Streams Research Journal

Executive Editor
Ashok Yakkaldevi

Editor-in-chief
H.N.Jagtap

IMPACT FACTOR : 0.2105

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2230-7850**

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya [Malaysia]

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus Pop

Mohammad Hailat
Dept. of Mathmatical Sciences, University of South Carolina Aiken, Aiken SC 29801

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Catalina Neculai
University of Coventry, UK

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Postdoctoral Researcher

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Department of Chemistry, Lahore University of Management Sciences [PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Horia Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

Nawab Ali Khan
College of Business Administration

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University, Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary, Play India Play (Trust),Meerut

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU, Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Ph.D , Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.isrj.net

Indian Streams Research Journal
Volume 2, Issue. 9, Oct 2012
ISSN:-2230-7850

Available on all social networks
citeulike

ORIGINAL ARTICLE

निसर्गवादाचा आधुनिक शिक्षणावर पडलेला प्रभाव

ज्योती टाकळीकर

स.से.सं.चे. अध्यापक महाविद्यालय
विष्णुपूरी नांदेड .

सारांश :

प्राचीन काळी शिक्षणप्रक्रियेचे स्वरूप शिक्षककेंद्री होते . शिक्षणक्षेत्रावर शिक्षकाचाच अधिकार चालत होता . शिक्षणाची ध्येये अभ्यासक्रम् पध्दती वा अन्य गोष्टींची निश्चिती शिक्षकच करीत . सर्व विदर्थ्यासाठी सारखीच ध्येये नियत केली जात व सर्वांकडून सारखीच अपेक्षा केली जाई . व्यक्तिगत भिन्नतेला वाव नव्हता . आवडीनिवडींना स्थान नव्हते . मुलांना कोणत्याही बाबतीत स्वातंत्र्य नव्हते . शिक्षक आपल्या मतांबाबत आग्रही असत . शिक्षणात शिक्षक हाच अधिक क्रियाशील तर विदयार्थी हा निष्क्रिय होता .

प्रास्ताविक ई

शिक्षणविषयक दृष्टीकोनात मूलभूत व क्रांतिकारी परिवर्तन घडवून आणण्याचे श्रेय निसर्गवादाला दयावे लागते .

आज भारतीय घटनेनुसार जात् वंश प्रांत् लिंग हे भेद विचारात न घेता सर्वांना शिक्षणाची समान संधी देण्यात आलेली आहे . मुलांची शिक्षककेंद्री शिक्षणाच्या दडपशाहीतून मुक्तता करण्यात येऊन त्यांना शिक्षणात महत्त्वाचे स्थान मिळवून देण्यात आले आहे .

आधुनिक काळात बालकेंद्री दृष्टिकोनाचा प्रभाव शिक्षणाची ध्येये अभ्यासक्रम व अध्ययर्नअध्यापनपध्दती यावर पडला आहे . केवळ शिक्षकांना व शिक्षणतज्ञांना जी ध्येये योग्य वाटत असतील ती मुलांवर लादली न जाता त्यांच्या दृष्टीने कोणती ध्येये कोणते आदर्श व कोणती मूल्ये योग्य ठरतील या विचाराला प्राधान्य देण्यात आले आहे . मुलांच्या बालवयातील नैसर्गिक प्रवृत्ती व अभिरूची ही अभ्यासक्रम व अध्यापन पध्दतीची निर्धारक तत्त्वे बनली . मुलांच्या मानसशास्त्राचा विचार होऊलागला .

आधुनिक काळात शिक्षकाच्या अधिकारशाहीला आळा बसला . दडपशाही संपुष्टात आली . शिक्षकाला काय योग्य वाटते याचे महत्त्व कमी झाले . उलट मुलांच्या जन्मजात प्रवृत्ती व आवडीनिवडी समजून घेणे त्यानुसार त्यांना शिक्षण देण्याची व्यवस्था करणे केवळ आपल्याला अपेक्षित असलेल्या आदर्शानुसार त्यांना घडविण्याचा प्रयत्न करण्याऐवजी त्यांच्या स्वतंत्र व्यक्तित्वाचा विकास करण्यास साहाय्य करणे ही शिक्षकाची भूमिका बनली .

व्यक्तिगत भिन्नता लक्षात घेऊन त्यांच्या विकासासाठी आवश्यक ते मार्गदर्शन देण्याची जबाबदारी आधुनिक शिक्षण पार पाडत आहे .

आज विदयार्थ्यांना न झेपणारा न रूचणारा अभ्यासक्रम त्यांच्यावर लादला जात नाही . मुलांना आपल्या गुणवैशिष्टयानुसार आपल्या व्यक्तित्वाचा विकास करून घेण्याचे स्वातंत्र्य आहे .

प्राचीन काळात विद्यार्थ्यांना अतिकडक शिस्तीला दडपशाहीला अधिकारशाहीला सामोरे जावे लागत असे पण आधुनिक काळात या सर्वांपासून मुलांची मुक्तता करण्यात आली आहे . आज व्यक्तिगत भिन्नतेचा विचार करून प्रत्येकाला मार्गदर्शन केले जाते . विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक प्रक्रियेत अग्रस्थान देण्यात येऊन त्याच्या व्यक्तित्वाची प्रतिष्ठा राखली जात आहे . अध्यापनात बालमानसशास्त्र पुरस्कृत पध्दतीचा वापर केला जात आहे . आज लोकशाही प्रधान शिक्षण प्रक्रियेत विद्यार्थ्यांला सहभागी करून घ्यावे . तो ।च्तविए पारतचिपिान्त बनावा या दृष्टीने प्रयत्न होत आहेत . शिक्षणप्रक्रिया शिक्षक व विद्यार्थी या दोन घटकात सुरू झाली . पण याही पुढे जाऊन शिक्षणशास्त्र म्हणू लागले ही प्रक्रिया केवळ शिक्षक व विद्यार्थी या दोन घटकापुरती मर्यादित न राहता विद्यार्थ्यांमध्ये आपापसातही ही प्रक्रिया का होऊनये ऋ यामुळे स्वतंत्र आविष्काराची संधी त्यांना मिळते . म्हणूनच आज गटचर्चा वादनिवाद परिसंवाद चर्चासत्र कृतिसत्र इ . पध्दतींचा पुरस्कार केला जातो अशा लोकशाही प्रधान शिक्षण प्रक्रियेमुळे

1)विद्यार्थ्यांमध्ये लोकशाहीला पोषक गुणांचा विकास होतो .
2)वर्गात सामाजिक वातावरण निर्माण झाल्यामुळे सामाजिक अभिवृत्तींचा विकास होतो .
3)विद्यार्थ्यांना शिक्षण प्रक्रियेत सर्वत्र सहभागी होण्याची संधी मिळते .
4)विद्यार्थ्यांमध्ये स्वावलंबी वृत्ती व जबाबदारीच्या भावनेचा विकास होतो .
5)नेतृत्व गुणांचा विकास होतो .

समारोप :-

अशा प्रकारे आधुनिक शिक्षणावर निसर्गवादी विचारांचा प्रभाव पडल्याने एकंदर शिक्षण प्रक्रियेत कांती घडून आली . रूसोच्या मते मूल ही मोठया माणसाची लहान आवृत्ती नव्हे . प्रत्येक मुलाला स्वतंत्र व्यक्तित्व असते व त्याची बूज़ त्याची प्रतिष्ठा राखली गेली पाहिजे . प्रौढांचे आदर्श त्याच्यावर लादता कामा नये . मुलांना बालपणी मूल म्हणूनच वागविले पाहिजे .

आज रूसोचे हे विचार शिक्षणप्रक्रियेत स्विकारले गेले . म्हणूनच शिक्षणप्रक्रियेला नवीन रूप मिळवून देण्याचे श्रेय निसर्गवादाला दयावे लागते .

Please cite this Article as : ज्योती टाकळीकर , निसर्गवादाचा आधुनिक शिक्षणावर पडलेला प्रभाव : **Indian Streams Research Journal (Oct. ; 2012)**

संदर्भसूची :-

1)कुंडले म . बा . शैक्षणिक तत्त्वज्ञान व शैक्षणिक समाजशास्त्र श्रीविदया प्रकाशन पुणे .
2)दुनाखे अरविंद प्रगत शैक्षणिक तत्त्वज्ञान नित्यनूतन प्रकाशन पुणे .
3)Join .w. Best, Research In Education.
4)मुळे उमाठे शैक्षणिक संशोधनाची मूलतत्त्वे विदया बुक्स औरंगपुरा औरंगाबाद .

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished research paper.Summary of Research Project,Theses,Books and Books Review of publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium Scientific
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.net